സൈബർ സ്ത്രീവാദത്തിന്റെ സാംസ്കാരിക അക്ഷങ്ങൾ

ഡോ. ബ്രില്ലി റാഫേൽ
അസി.പ്രൊഫസർ, മലയാളവിഭാഗം, ശ്രീകേരളവർമകോളേജ്, തൃശ്ശൂർ

മാധ്യമങ്ങളുടെ പെരുപ്പം സമൂഹികാരോഗ്യത്തിന്റെ അടയാളമായി വിലയിരുത്താനാവുമെന്നുതോന്നുന്നു. വികേന്ദ്രീകൃതമായ, ബഹുലതകളുടെ ജനാധിപത്യഇടമായി നവമാധ്യമങ്ങൾ പുതിയകാലത്തിന്റെ രാഷ്ട്രീയം ഉയർത്തിപ്പിടിക്കുന്നതെങ്ങനെ എന്നു മനസ്സിലാക്കാനുള്ള ശ്രമമാണ് ഈ ലേഖനം. സൈബറിടം, ഇന്റർനെറ്റ്, സാങ്കേതികത എന്നീ മേഖലകളോട് താത്പര്യമുള്ള സമകാലികരായ സ്ത്രീവാദികളാണ് സൈബർ ഫെമിനിസം എന്ന പരികല്പന വിഭാവനം ചെയ്യുന്നത്. ഇന്റർനെറ്റും സൈബറിടവും പുതിയ മാധ്യമസാങ്കേതികതകളും ഉപയോഗിച്ച് 1990-കളിൽ വിമർശനത്തിന്റെയും സൈദ്ധാന്തികതയുടെയും ഒരു പുതിയവഴിതുറന്നിട്ട സ്ത്രീവാദികളാണ് ഈ സൈദ്ധാന്തികത മുന്നോട്ടു വെച്ചത്. വലക്കുള്ളിലെ (networked) ഫെമിനിസത്തിന് മുന്നോടിയായാണ് സൈബർ ഫെമിനിസം പരിഗണിക്കപ്പെട്ടത്. ശാസ്ത്രത്തെയും സാങ്കേതികതയെയും മുൻനിർത്തിയുള്ള സ്ത്രീവാദ മുന്നേറ്റങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ടു നില്ക്കുന്ന ഒരു മേഖലതന്നെയാണ് സൈബർ ഫെമിനിസത്തിന്റേത്.

സാമൂഹികനിർമ്മിതികളായ ലിംഗപദവി, ലിംഗഭേദം തുടങ്ങിയ വിഭജന യുക്തികളിൽനിന്നുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യം ആഘോഷിക്കാനും സ്ത്രീവാദികൾ സൈബറിടത്തെയും ഇന്റർനെറ്റിനെയും ഉപയോഗിക്കുന്നു. ഇത്തരം ഇടപെടലുകൾ കുറെക്കൂടി സ്വച്ഛന്ദമായ, സ്വതന്ത്രമായ മുന്നേറ്റങ്ങൾക്ക് അവരെ സഹായിക്കുന്നു എന്ന സങ്കല്പമാണ് അവരെ നയിക്കുന്നത്. സൈബറിടത്തിലേക്ക്, അതിന്റെ വ്യവഹാര മേഖലകളിലേക്ക്, സ്ത്രീവാദത്തിന്റെ പ്രത്യയശാസ്ത്രപരികല്പനകളെ വലിച്ചുടുപ്പിക്കുകയാണ്

സൈബർ ഫെമിനിസം ചെയ്യുന്നത്. വളരെ ആധികാരികമായൊരു നിർവചനം സൈബർ ഫെമിനിസത്തിൽ കാണാനാവില്ല. കൃത്യമായൊരു ചട്ടക്കൂടിനുള്ളിൽ നിർവചനത്തെ ഒതുക്കുന്ന നിലപാടിനെ എതിർക്കുകയാണ് സ്ത്രീവാദികൾ ചെയ്യുന്നത്. വംശം, വംശീയത തുടങ്ങിയ സാമൂഹിക പ്രശ്നങ്ങൾ എങ്ങനെയാണ് സൈബറിടത്തിൽ കൈകാര്യം ചെയ്യപ്പെടുന്നത് എന്നു പരിശോധിക്കുന്ന സ്ത്രീവാദികൾ പുതിയ സാങ്കേതികത ലിംഗപദവിയോടും ലൈംഗികതയോടും പുലർത്തുന്ന വ്യത്യസ്ത ബന്ധങ്ങളെ വിശകലനം ചെയ്യുന്നതിനും ശ്രമിക്കുന്നുണ്ട്.

സങ്കല്പനം സാധ്യതകളും ബാധ്യതകളും

ജെസ്സി ഡാനിയൽസിനെ പോലെയുള്ളവരുടെ അഭിപ്രായം[1] പരിഗണിക്കുകയാണെങ്കിൽ സൈബർഫെമിനിസം ഏകമുഖമായൊരു സൈദ്ധാന്തിക പരികല്പനയല്ല മുന്നോട്ടുവെക്കുന്നത്. ഫെമിനിസ്റ്റ് മുന്നേറ്റങ്ങളെപ്പോലെ കൃത്യമായൊരു രാഷ്ട്രീയനിലപാടും ഇതിൽ കാണാനാവില്ല. ലിംഗപദവിയും ഡിജിറ്റൽ സംസ്കാരവുമായി ബന്ധപ്പെടുത്തിയുള്ള ചർച്ചകളും പ്രയോഗങ്ങളും സിദ്ധാന്തങ്ങളും പരുവപ്പെടുത്തുന്നതാണ് ഇതിന്റെ രാഷ്ട്രീയ പ്രതലം. നിലവിലുള്ള രാഷ്ട്രീയവും സൈദ്ധാന്തികവുമായ നിലപാടുകളുടെ തുടർച്ച നമുക്കു സൈബർ ഫെമിനിസത്തിൽ കാണാനാവും. എന്നാൽ കോർണീലിയ സോൾ ഫ്രാങ്കിനെ പോലെ ഓൾഡ് ബോയ്സ് നെറ്റ്വർക്കിലുള്ളവരുടെ അഭിപ്രായം നോക്കുമ്പോൾ സൈബർ ഫെമിനിസത്തെ ഒരു മിത്തായാണ് അവർ കാണുന്നത്. മിത്ത് എന്നതുകൊണ്ട് അവരുദ്ദേശിക്കുന്നത് ഉത്ഭവത്തെ തിരിച്ചറിയാനാവാത്ത കഥകളെയാണ്. ഒരുകേന്ദ്രകഥയെ വ്യത്യസ്ത വിതാനങ്ങളിൽ നിന്നുകൊണ്ട് വീണ്ടും വീണ്ടും പറയുന്നതിനെയാണ് മിത്തായി അവർ നോക്കികാണുന്നത്. അതുകൊണ്ടുതന്നെ മിത്ത് ഏക ചരിത്രത്തെയും ഏക സത്യത്തെയും തള്ളിക്കളഞ്ഞുകൊണ്ട് സത്യത്തിനുവേണ്ടിയുള്ള ആരായലുകൾ വ്യത്യസ്ത ഇടങ്ങളിലായി നടത്തുന്നു. വ്യത്യസ്ത കഥകളിലെ വ്യത്യാസങ്ങളെയും അവർ പരിശോധനക്കെടുക്കുന്നു. സൈബർ ഫെമിനിസം ഒരു മിത്താണെന്ന നിലപാടെടുക്കുന്നത് അതിനെ ദുരൂഹമാക്കുന്നതിനു വേണ്ടിയല്ല മറിച്ച് അതിന്റെ ബഹുല സാധ്യതകളെ സൂചിപ്പിക്കുന്നതിനുവേണ്ടിയാണെന്ന് ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതുണ്ട്. സൈബർ ഫെമിനിസത്തിന്റെ അർത്ഥസാധ്യതകളെ തെരഞ്ഞുപിടിച്ച് അതിനെ നിർവചനത്തിലേക്ക് എത്തിക്കാനാവില്ല. അതൊരു വിഷയമല്ല, ഒരു വിഷയത്തിന്റെ പരിചരണമാണ്. അങ്ങനെ നോക്കുമ്പോൾ സാംസ്കാരിക വിമർശനത്തിന്റെ ബഹുമുഖമായ സാധ്യതകളെ

തുറന്നുവെക്കുകയാണ് സൈബർ ഫെമിനിസം ചെയ്യുന്നത്. അത് പല തരം വിമർശനസാധ്യതകളെ തുറന്നിടുന്നു. സൈബറിടത്തിലെ തുല്യത ക്കുവേണ്ടിയുള്ള ആരായലുണ്ടതിൽ, ലിംഗപദവി വാർപ്പുരൂപങ്ങളെ വെ ല്ലുവിളിക്കലുണ്ടതിൽ, സാങ്കേതികതയും മനുഷ്യനും തമ്മിലുള്ള ചേർന്നു പോവലുകളെ പരിശോധനക്കെടുക്കുന്നുണ്ട്, സ്ത്രീകളും സാങ്കേതികതയും തമ്മിലുള്ള ബന്ധങ്ങളെ പരിശോധിക്കേണ്ടതുണ്ട് ഇങ്ങനെ പലതരം പ്രശ്നപരിസരങ്ങളെ മുന്നോട്ടുവെക്കുന്നു. മധ്യവർഗസ്ത്രീകളുടെ ജീവിതം മാറ്റി മറിക്കുന്നതിൽ ഇന്റർനെറ്റ് വലിയ പങ്കുവഹിക്കുന്നു. സ്ഥലകാല ബന്ധങ്ങളിൽനിന്നുള്ള വിടുതി സ്ത്രീകളെ കൂടുതൽ തുറന്നിടപെടാൻ പ്രേ രിപ്പിക്കുന്നു. ഇതു സൈബറെഴുത്തിൽ വളരെ പ്രകടമാണ്. എന്നാൽ സ്ത്രീ വിരുദ്ധമായ ചില സാധ്യതകളും ഇവിടെ നിലനില്ക്കുന്നുണ്ട് സൈബർ ലൈംഗികത, പോർണോഗ്രഫി, സൈബർ വേഴ്ചകൾ എല്ലാം സ്ത്രീകളെ വഴക്കമുള്ള ശരീരങ്ങൾ മാത്രമായി കാണുന്നതിനു കാരണമാവുന്നുമുണ്ട്.

സൈബോർഗുകളുടെ മാനിഫെസ്റ്റോ എന്ന കൃതിയിൽ[2] ഡോണ ഹാർവ്വേ സാങ്കേതികതയുടെ പുതിയ പ്രവണതകളെ താത്ത്വികമായി വിശകലനം ചെയ്തുകൊണ്ട് പുതിയൊരു ഫെമിനിസം മുന്നോട്ടുവെക്കു ന്നു. ഇത് നിലനില്ക്കുന്ന ആൺ, പെൺ വിഭജനങ്ങളുടെ ലിംഗയുക്തിയെ കാലഹരണപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട്, മനുഷ്യനും യന്ത്രവും തമ്മിലുള്ള അതിർ വരമ്പുകളെ മറച്ചുകളഞ്ഞു കൊണ്ട്, സ്വപ്നസമാനമായ പുതിയൊരു ജന്തു ലോകത്തെ വിഭാവനം ചെയ്യുന്നു. സാമ്പ്രദായിക ലിംഗപദവി വ്യവഹാ രങ്ങളിൽനിന്നുള്ള വിടുതലാണ് ആത്യന്തികമായി അവർ ലക്ഷ്യംവെ ക്കുന്നത്. ആധുനികത മുന്നോട്ടുവെച്ച സത്താവാദപരവും ദ്വന്ദ്വാത്മകവു മായലിംഗപദവി സങ്കല്പങ്ങളെ തകർക്കുക എന്ന ഉത്തരാധുനിക താ ത്പര്യങ്ങൾ തന്നെയാണ് അവരെ നയിച്ചത്. ലിംഗപദവിയിൽനിന്നു വിടുതൽനേടിയ ഫെമിനിസ്റ്റ് സയൻസ് ഫിക്ഷനുകളാണ് അവരെ പ്രചോദിപ്പിച്ചത്. അതിനാൽ തന്നെ ദേവതയായിരിക്കുക എന്നതിനേ ക്കാൾ സൈബോർഗാവുകയാണ് ഭേദം എന്നു കരുതുകയും സ്ത്രീവാദിക ളോട് അവരുടെ ലിംഗപദവി വ്യവഹാരങ്ങളിലെ ഊന്നൽ കുറയ്ക്കാനും കുറേക്കൂടി ലിംഗപദവിയെ റദ്ദാക്കുന്ന സന്ദർഭങ്ങൾ ഉപയോഗിക്കാനും അവർ ആഹ്വാനം ചെയ്യുന്നു.

കിര ഹോളിന്റെ അഭിപ്രായത്തിൽ 1990-കളിൽ കമ്പ്യൂട്ടർ മാധ്യമമാ യി ഉപയോഗിക്കുന്ന വിനിമയങ്ങളിൽ വിരുദ്ധനിലകളിൽ നില്ക്കുന്ന രണ്ടു സ്ത്രീവാദസമീപനങ്ങളെ യോജിപ്പിക്കാനുള്ള ശ്രമം നമുക്കു കാണാനാ വും. ഇവ രണ്ടും വ്യത്യസ്ത ഫെമിനിസ്റ്റ് പ്രതികരണങ്ങളാണ്. എന്നാൽ

ഇവയുടെ കലർപ്പിനെയാണ് സൈബർ ഫെമിനിസം എന്ന വിളിക്കാൻ അവരാഗ്രഹിക്കുന്നത്. ലിബറൽ ഫെമിനിസം എന്നൊരു സങ്കല്പനമാണ് അവരാദ്യം മുന്നോട്ടുവെക്കുന്നത്. സ്ത്രീവാദികളും ക്വൂർ സൈദ്ധാന്തികരും കമ്പ്യൂട്ടറിനെ വിമോചനത്തിന്റെ ഉട്ടോപ്യയായാണ് നോക്കിക്കാണുന്നത്. അത് സാമൂഹിക നിർമ്മിത ദ്വന്ദ്വങ്ങളായ സ്ത്രീ/പുരുഷൻ, ഭിന്ന ലൈംഗികത/സ്വവർഗ ലൈംഗികത തുടങ്ങിയവയെ മറികടന്നുകൊണ്ട് ഉത്തരാധുനികതയുടെ ചർച്ചാപരിസരങ്ങളെ സമ്പന്നമാക്കിയ ലിംഗപദവിയുടെ ചലനാത്മകത എന്ന അവസ്ഥയെ ആഘോഷിക്കുന്നു. ഇത്തരം നിലപാടുകളുടെ ആകത്തുകയെ ലിബറൽ സൈബർ ഫെമിനിസം എന്നു വിളിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഇതിനെ എതിർക്കുന്ന കാഴ്ചപ്പാടാണ് റാഡിക്കൽ ഫെമിനിസത്തിലുള്ളത്. ഇന്റർനെറ്റിലൂടെ സ്ത്രീകൾക്കെതിരെ നടക്കുന്ന അതിക്രമങ്ങൾക്കു നേരെയുള്ള പ്രതികരണം എന്ന നിലയ്ക്കാണ് ഇത് വികസിക്കുന്നത്. സൈബറിടത്തിലെ കെണികളെക്കുറിതിരിച്ചറിയുക എന്നത് സ്ത്രീകളെയും തൊഴിലാളികളെയും പാർശ്വവത്കൃതരെയും സംബന്ധിച്ച് ഏറെ പ്രധാനപ്പെട്ട കാര്യമാണ്.സൈബർസ്പേസ് ഒരേസമയം മൂലധനാധിഷ്ഠിതമായ നിയന്ത്രണങ്ങൾ കൂടുതൽ കൂടുതൽ സാധ്യമാക്കുന്നതിനും അതുപോലെ അതിനെതിരായ ചെറുത്തുനില്പുകൾക്കും സംഘർഷങ്ങൾക്കും ഒരുപോലെ വേദിയാവുകയാണ് എന്ന പലഗവേഷണങ്ങളും സൂചിപ്പിക്കുന്നു[3].

ഡോണ ഹാർവെയ്ക്കുശേഷം സൈബർസ്ത്രീവാദചിന്തയുടെ ശ്രദ്ധേയ മുഖമായിമാറിയ സാഡി പ്ലാന്റ് സാമൂഹികചരിത്രത്തിലെ സ്ത്രീയുടെ അധ്വാനത്തിന്റെ വിവിധതലങ്ങളെ കുഴിച്ചെടുക്കാനും വിശദീകരിക്കാനുമാണ് ശ്രമിക്കുന്നത്. പുരുഷൻ വീടിനുവെളിയിലെ വ്യവഹാരലോകങ്ങളിൽ വ്യാപൃതനായിരിക്കുന്ന സന്ദർഭങ്ങളിൽ സ്ത്രീ വീട്ടിലിരുന്നു ചിന്തിക്കുകയും സ്വയം ആവിഷ്കരിക്കാനുള്ള മാർഗങ്ങൾ ആരായുകയും പ്രത്യേകിച്ച് കലാപ്രവർത്തനങ്ങളിലേർപ്പെടുകയുമൊക്കെ ചെയ്യുന്നുവെന്ന വാദം സാഡിപ്ലാന്റ് ഉന്നയിക്കുന്നു. മാത്രവുമല്ല സൈബറിടം പോലുള്ള പുതുസാങ്കേതിക ഇടങ്ങളിൽ പുരുഷന്റെ സാന്നിധ്യം മായ്ക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തേക്കാമെന്ന് അവർ പ്രത്യാശിക്കുന്നുമുണ്ട്[4]

ലൈംഗികതയെക്കുറിച്ചുള്ള സ്ത്രീവാദ ചർച്ചകളിൽ 1980-കളിൽ രൂപപ്പെട്ട ഒരു രാഷ്ട്രീയ പ്രത്യയശാസ്ത്രമാണ് ലിംഗപദവിതുല്യതക്കു മുമ്പായി ലൈംഗിക സ്വാതന്ത്ര്യം സ്ത്രീകൾ നേടിയിരിക്കണം എന്നത്. ഡോണ ഹാർവ്വേയെ പോലുള്ളവരെ ഇന്നും സ്വാധീനിക്കുന്ന സ്ത്രീവാദരാഷ്ട്രീയ നിലപാടാണിത്. പോർണോഗ്രാഫിയെ എതിർക്കുന്ന റാഡിക്കൽ

ഫെമിനിസ്റ്റുകളുടെ നിലപാടിനെ ഈ സൈദ്ധാന്തിക പശ്ചാത്തലത്തിലാണ് അവർ എതിർക്കുന്നത്. ലൈംഗികതയുടെ ആഘോഷമായാണ് അവർ പോർണോഗ്രാഫിയെ കാണുന്നത് . എന്നാൽ 1990-കളിലെ സ്ത്രീവാദ മുന്നേറ്റങ്ങളെ വിഭജിക്കുന്നതിലേക്കാണ് പോർണുകളെക്കുറിച്ചുള്ള നിലപാടുകളിലെ വൈരുദ്ധ്യം നയിച്ചത് എന്നതും ശ്രദ്ധേയമാണ്. ഇത് അമേരിക്കൻ സ്ത്രീവാദത്തെ പോർണോഗ്രഫി വിരുദ്ധ റാഡിക്കൽ ഫെമിനിസം എന്നും പ്രോ-സെക്സ് ലിബറലിസം എന്നും രണ്ടായി തിരിച്ചു. ആവിഷ്കാര സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനു പ്രാധാന്യം കല്പിച്ച സ്ത്രീവാദികളുടെ പുതിയ മുന്നേറ്റങ്ങളാണ് സൈബർ സംസ്കാരത്തെ പിന്തുണച്ചത്. അവർ സൈബർ സംസ്കാരത്തെ ലൈംഗിക കേന്ദ്രിത സാമൂഹിക മുന്നേറ്റങ്ങൾക്കും വിപ്ലവത്തിനുമായി ഉപയുക്തമായൊരിടമായാണ് നോക്കിക്കണ്ടത്. പുരുഷകേന്ദ്രിതമായ സൈബർ വായനാ സംസ്കാരത്തെ മാറ്റിമറിച്ച ഇവർ Mondo,Wired തുടങ്ങിയ പുരുഷ മാഗസിനുകൾക്കു പകരമായി Future Sex തുടങ്ങിയ പുതിയ മാഗസിനുകൾ പുറത്തിറക്കി. ആശ്ചര്യകരമായ കാര്യമെന്തെന്നാൽ അതിലെ പ്രധാന വിഷയം സൈബർ പോൺ തന്നെയാണെന്നതാണ്, അതിനുപുറമെ, അവരുടെ ലക്ഷ്യം വെർച്വൽ ഉട്ടോപ്യയാണ്. ലൈംഗികതയിലൂന്നിയ അധീശത്വ ശ്രേണികളെയും ലിംഗപദവിയെയും നിരാകരിക്കുകയും ഭാവിയെ മുൻനിർത്തി തുല്യതക്കുവേണ്ടിയുള്ള സാധ്യതകളെ അന്വേഷിക്കുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടാണ് പുതിയൊരു സ്ത്രീവാദ വ്യവഹാരം രൂപപ്പെട്ടത്. അവർ ശരീരത്തെ മനസ്സിനെ തളച്ചിടാനുള്ള വ്യവസ്ഥയായല്ല കണ്ടത്. മനസ്സിനെ മോചിപ്പിക്കാനുള്ള വിമോചനതലമാണതുൾക്കൊണ്ടത്. ശരീരത്തിന്റെ കടന്നുകയറ്റത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ആശയങ്ങ(Theme of body invasion)ളുമായാണവർ മുന്നോട്ടു പോയത്.

ലിംഗപദവി വ്യവഹാരങ്ങളിലെ സംവാഹക സ്ഥാനങ്ങളെന്ന നിലയിൽ വംശം, വർഗം, സംസ്കാരം എന്നിവയിലേക്ക് പുതിയൊരു സാങ്കേതിക മാധ്യമം കടന്നുവരുന്നതോടു കൂടി സാമൂഹിക ഇടം മാറുന്നു. സാങ്കേതികതയിലുണ്ടായ മാറ്റം ലിംഗപദവി വ്യവഹാരങ്ങളെ മൊത്തത്തിൽ പുനർനിർവചിക്കുന്നുണ്ടെന്നതിനെക്കുറിച്ച് സാന്ദ്ര ഹാർഡിങ്സ് സൂചിപ്പിക്കുന്നത് ശ്രദ്ധേയമാണ്.[5] ഹാർഡ്വെയറിന്റെ (ഇവിടെ ഹാർഡ്വെയർ എന്നു സൂചിപ്പിക്കുന്നത് സാങ്കേതികതയെ മൊത്തത്തിൽ സാമ്പ്രദായികമായി പരിഗണിച്ചുകൊണ്ടാണ്)സ്വഭാവത്തിൽ സാങ്കേതികത മാറ്റം വരുത്തുന്നുണ്ട്. ഈ സാങ്കേതികതയിൽ സംഭവിക്കുന്ന രൂപാന്തരങ്ങൾ വംശം, വർഗം, ലിംഗം തുടങ്ങിയ സാമൂഹിക അവസ്ഥകളെ പരിവർത്തിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. ഇതുമൂലം തൊഴിൽ ചെയ്യാനുള്ള സാമർഥ്യത്തിന്റെ

സ്വഭാവത്തിൽ മാറ്റം വരുന്നുണ്ട് അതിന്റെ ഉപയോഗത്തിൽ മാറ്റംവരുന്നുണ്ട് സാങ്കേതികതയെതന്നെ ഒന്നാകെ മാറ്റുന്നു, തൊഴിലിന്റെ സംഘാടനത്തിന്റെ സ്വഭാവത്തിൽ മാറ്റംവരുത്തുന്നു. ഈ അർത്ഥത്തിൽ സൈബർ സാങ്കേതികതയെ നോക്കുമ്പോൾ അത് നിലവിലുള്ള ലിംഗപദവി വ്യവഹാരങ്ങളിൽ വലിയതോതിൽ വിച്ഛേദം സൃഷ്ടിക്കുന്നു.

സൈബർജീവിതത്തിലെ വഴക്കവും ഒഴുക്കും

സൈബർജീവിതം സ്ത്രീകളെ സംബന്ധിച്ച് വീട്ടിലെ ഇടങ്ങളിൽനിന്ന് ഒരു ഇറങ്ങിനടപ്പാണ്. എത്രത്തോളം വീട്ടിലെ സാഹചര്യങ്ങളിൽ നിന്നു വ്യത്യസ്തമാണ് സൈബറിടത്തിലെ ജീവിതം എന്ന് ഇറങ്ങിനടന്നു നോക്കാനുള്ള ശ്രമമാണ് കേരളത്തിലിപ്പോൾ നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്. ആർക്കൊക്കെ ഈ ശ്രമത്തിൽ പങ്കാളികളാകാൻ കഴിയുന്നുണ്ട്, ഇത്തരത്തിൽ സൈബർജീവിതം തിരഞ്ഞെടുക്കാനുള്ള മാനദണ്ഡങ്ങളെന്തൊക്കെ എന്നത് സാമൂഹിക, സാമ്പത്തിക, ജാതി, മത, ലിംഗപദവി ബന്ധങ്ങളെയെല്ലാം അണിനിരത്തി പരിശോധിക്കേണ്ട വിഷയമാണ്. സ്വസ്ഥമായി ഇറങ്ങിനടക്കാൻ പോലുമാവാത്ത സാമ്പ്രദായിക സ്ത്രൈണജീവിതം നയിക്കുന്നവർ ചരിത്രപരമായി നടത്തുന്ന തിരഞ്ഞെടുപ്പുകളുടെ ദശാസന്ധിയിലാണ് സൈബർ സ്ത്രീവാദത്തിന്റെ രാഷ്ട്രീയ സാധുത തെരയേണ്ടത്. സാമ്പത്തികവിനിമയങ്ങൾ, വിപണി, തൊഴിൽ, ജാതി,ലിംഗപദവി, സാമൂഹികബന്ധങ്ങൾ തുടങ്ങിയ നിരവധി ഘടകങ്ങൾ സൈബറിടത്തെ വിനിമയങ്ങളെ ഏറെ സങ്കീർണമാക്കുന്നു.' ഡിജിറ്റൽ കാലത്തെ സാമൂഹികവ്യവഹാരങ്ങളിൽ വംശീയതയടെയും വർണത്തിന്റെയും പ്രതിനിധാനങ്ങൾക്കു ലഭ്യമാകുന്ന സ്വീകാര്യത സാമൂഹികമാധ്യമങ്ങളുടെ ജനാധിപത്യവിരുദ്ധവും സ്ത്രീവിരുദ്ധവുമൊക്കെയായ ചില തലങ്ങളിലേക്ക് ശ്രദ്ധക്ഷണിക്കുന്നുണ്ട്. സാമൂഹികേശ്രണീകരണങ്ങളെയും അസമത്വങ്ങളെയും പെരുപ്പിക്കുന്ന ഡിജിറ്റൽ വിഭജനങ്ങൾ സാമൂഹികമാധ്യമങ്ങളിലൂടെ വിഭാവനം ചെയ്യപ്പെട്ടുന്നുമുണ്ട്. ഇത് സാമൂഹികജീവിതത്തിന്റെ വ്യാപനമായിട്ടാണ് ഡിജിറ്റൽ സാമുദായികശാസ്ത്രജ്ഞർ പരിഗണിക്കുന്നത്.[6]

സൈബറിടത്തിലെ സ്വത്വത്തിന്റെ ദ്രാവകത്വത്തെക്കുറിച്ച് ജി ഉഷാകുമാരി എഴുതുന്നത് ശ്രദ്ധിക്കുക: 'ദ്രാവകങ്ങൾ അതു സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന പാത്രങ്ങളുടെ രൂപഘടനയിൽ കാണപ്പെടുന്നതുപോലെ വ്യത്യസ്ത സന്ദർഭങ്ങളിൽ ഈ ദ്രവീകരിക്കപ്പെട്ട സ്വത്വം വെവ്വേറെയായി നിറവേറ്റപ്പെടുന്നു.ജാതി, പൗരത്വം, ലൈംഗികതതുടങ്ങിയ നിരവധി ഘടകങ്ങളിൽ ഊന്നിക്കൊണ്ട് ഈ സ്വത്വകാമനകളുടെ ദ്രവരൂപങ്ങൾ

നിർമ്മിക്കപ്പെടുന്നു'.[7] ചിലപ്പോൾ ഓരോ പുതുമാധ്യമവും ഉള്ളടക്കത്തിലും ചട്ടക്കൂടിലും പുതിയ നിർമ്മിതിയാണ്. സ്ക്രീനിലെ ജീവിതം ജനതയുടെ സ്വത്വവും ലോകവുമായുള്ള സാമ്പ്രദായിക ബന്ധത്തിൽ വലിയ വിള്ളലുകൾ സൃഷ്ടിക്കുന്നുണ്ട്. 'സ്ക്രീനിലെ ജീവിതം ഇന്റർ നെറ്റിന്റെ കാലത്തെ സ്വത്വം' എന്ന ഷെറി തർക്കിലിന്റെ പഠനം സ്ത്രീകൾക്ക് ആത്മവിശ്വാസം സൃഷ്ടിക്കാൻ നെറ്റിന്റെ കാലത്തിന് കഴിയുന്നുണ്ടെന്ന് കാരണങ്ങൾ ചൂണ്ടികാണിച്ച് വിശദീകരിക്കുന്നുണ്ട്. ലോകത്തെ നേരിടാൻ സ്ത്രീകളെ അത് സവിശേഷമായി പ്രാപ്തരാക്കുന്നുണ്ടെന്നാണ് അവരുടെ വാദം.[8]

മലയാളത്തിൽ ദൈനംദിനജീവിതാനുഭവങ്ങളുടെ ഭാഗമായ കുറിപ്പുകളും സാമൂഹികവിമർശനങ്ങളും പ്രതികരണങ്ങളും കവിതകളും,യാത്രാക്കുറിപ്പുകളുമടങ്ങുന്ന സൈബർ പെണ്ണെഴുത്തിന്റെ രാഷ്ട്രീയം പങ്കുവയ്ക്കുന്ന രചനകൾ വർദ്ധിച്ചുവരുന്നുണ്ട്. പി .ഗീത, എച്ച്മിക്കുട്ടി, രേഖാരാജ്, ശാരദക്കുട്ടി, ഇന്ദുലേഖ ,ആശാലത, സുജ സൂസൻ ജോർജ്, കെ. ആർ. ഇന്ദിര, ജിസാ ജോസ്, മൈന ഉമൈബാൻ, ഇഞ്ചിപ്പെണ്ണ്, ദീപാ നിശാന്ത് അങ്ങനെ നീണ്ടുപോവുന്ന നിര എഴുത്തുകാരുടേതായി തിരയിടത്തിലുണ്ട്. കവികളുടേതായിട്ടുള്ള നിര വളരെ നീണ്ടതായിരിക്കുന്നതിനാൽ ഇവിടെ പരാമർശിക്കുന്നില്ല.രാഷ്ട്രീയം,ദൈനംദിനജീവിതസംഭവങ്ങൾ, അനുഭവങ്ങൾ,സാമൂഹികവിമർശം, ശാസ്ത്രം, സിനിമ, സാഹിത്യം, സംഗീതം, പരിസ്ഥിതി തുടങ്ങിയ വിവിധവിഷയങ്ങളിൽ ഗൗരവമായ ആലോചനകളിലേക്ക് സത്രീകളെ സാമൂഹികമാധ്യമങ്ങൾ സ്വാഗതം ചെയ്യുന്നുണ്ട്.

കീഴാള സ്ത്രീരാഷ്ട്രീയഭാവനകളുടെ വിമർശനാത്മക പരിസരങ്ങളെ പിൻതുടരുന്ന രേഖാരാജിന്റെ ഫേസ്ബുക്കിലെ ഒരു കുറിപ്പിന്റെ ചില ഭാഗങ്ങൾ ശ്രദ്ധിക്കുക: 'ഒരു ലൈംഗികബന്ധത്തിൽ നഷ്ടപ്പെടാൻ ഒന്നുമില്ലായിരിക്കാം പക്ഷേ വിവിധ ലിംഗപദവീബന്ധങ്ങളെക്കൂടി പരിഗണിച്ചുകൊണ്ടുമാത്രമെ ലൈംഗികതയെക്കുറിച്ചു സംസാരിക്കാൻ കഴിയൂ എന്ന് ഞാൻ കരുതുന്നു. പോയിപണിനോക്കാൻ പറയാവുന്ന തരത്തിൽ എല്ലാ പെണ്ണുങ്ങളും ആർജ്ജവം ഉണ്ടാക്കുന്ന ഒരു ലോകത്തെയാണ് ഞാനും സ്വപ്നംകാണുന്നത്. എങ്കിലും, അതിനെ സാധ്യമാക്കുന്ന അന്തരീക്ഷം നിലവിലില്ല. അതുകൊണ്ടുതന്നെ ലൈംഗികത എന്നതിനെ മുൻകൂർ സങ്കല്പിച്ച് ഉണ്ടാക്കിയ തുല്യ നിലയിൽ ഉള്ള വിനിമയമായി അവതരിപ്പിക്കുന്നതിൽ പ്രശ്നമുണ്ട്.'[9]സ്ത്രീപുരുഷലൈംഗികബന്ധങ്ങളെക്കുറിച്ച് ചിന്തിക്കുമ്പോൾ നിലപാടുകളുടെ സാധുത നിർണ്ണയിക്കപ്പെടുന്നതിന്റെ

സങ്കീർണ്ണമായ രാഷ്ട്രീയമാണ് രേഖാരാജ് ഇവിടെ കുറിക്കുന്നത്. ഇത് വ്യത്യസ്തസാമൂഹികസങ്കല്പങ്ങളെ പരിഗണിച്ചുകൊണ്ടും വിശദീകരിച്ചു കൊണ്ടും എഴുതപ്പെടേണ്ട ഒന്നോ അതിലധികമോ ദീർഘപ്രബന്ധങ്ങളുടെ സംഗ്രഹമാണ്. സ്ത്രീവാദത്തിന്റെയും സാമൂഹികശാസ്ത്രത്തിന്റെയും മനസ്ഥിതിപഠനങ്ങളുടെയും ലിംഗപദവീപഠനങ്ങളുടെയുമൊക്കെ രീതിശാസ്ത്രപദ്ധതിയുടെ സ്വഭാവംപങ്കുവയ്ക്കുന്ന കുറിപ്പാണിത് .

സ്ത്രീ, പരിസ്ഥിതി, സാഹിത്യം, വൈദ്യം എന്നീവിഷയങ്ങൾ സവിശേഷ ശ്രദ്ധ പതിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള മൈന ഉമൈബാന്റെ 'ചായമൻസ' എന്ന ചെടിയെക്കുറിച്ചുള്ള സസ്യശാസ്ത്രനിരീക്ഷണസ്വഭാവമുള്ള ഒരു കുറിപ്പിന്റെ ഒരു ഭാഗം കാണുക: 'ലോകത്തെ കാർഷികസസ്യങ്ങളുടെ ഉത്ഭവകേന്ദ്രങ്ങളിൽ പ്രധാനപ്പെട്ടതാണ് മധ്യഅമേരിക്കൻ പ്രദേശം. ഉരുളക്കിഴങ്ങും ചോളവുമൊക്കെ മനുഷ്യൻ മെരുക്കിയതവിടെ നിന്നാണ്. അതേ കേന്ദ്രത്തിൽ നിന്നാണ് ചായമൻസയുടെയും വരവ്. പ്രാചീന മായൻ സംസ്കാരത്തിന്റെ കാലത്തെ ആളുകൾ ഭക്ഷണത്തിനുപയോഗിച്ചിരുന്ന ചെടിയാണിത്. ചായമൻസ എന്നല്ല ചായ എന്ന ചുരുക്കപ്പേരിലാണ് മിക്ക ലാറ്റൻ അമേരിക്കൻ പ്രദേശത്തും ഇതറിയപ്പെടുന്നത്. ജെഫ്രി റോസ് ഇബ്രാറയും അൽവാരോ മെലീന ക്രൂസും ചേർന്ന് ഗവേഷണം നടത്തി 2002-ൽ ഇക്കണോമിക് ബോട്ടണി എന്ന ജേർണലിൽ പ്രസിദ്ധീകരിച്ച The ethnobotany of Chaya (Cnidoscolus Aconitifolius ssp. Aconitifolius Breckon): A Nutritious Maya Vegetable എന്ന പഠനലേഖനത്തിൽ പറയുന്നത് മറ്റ് ഇലക്കറികൾ പോഷകഗുണത്തിന്റെ കാര്യത്തിൽ ഈ ചെടിയുടെ അടുത്തെത്തില്ല എന്നാണ്, പ്രത്യേകിച്ച് കാൽസ്യം ഫോസ്ഫറസ്, ഇരുമ്പ്, ജീവകം എ എന്നിവയുടെ കാര്യത്തിൽ.'[10] ഇത്തരത്തിൽ വളരെ വ്യത്യസ്തമായ ഊന്നലുകളോടെ തയ്യാറാക്കപ്പെടുന്ന ലഘുക്കുറിപ്പുകൾ സാമ്പ്രദായികമായി പുസ്തകരൂപമോ ചിലപ്പോൾ ലേഖനരൂപമോ ആർജിച്ച് സാമൂഹമധ്യത്തിൽ വിനിമയത്തിനെത്താൻ സാധ്യതയില്ലാത്തവയാണ്.അറിവുകളുടെ പ്രാമാണികതയും വികേന്ദ്രിതമായ വിനിമയങ്ങളുടെ സ്വഭാവവും ഏറെ രാഷടീയ പ്രാധാന്യമുള്ള വിഷയമാണ്.ഇവ രണ്ടിനെയും അസ്ഥിരപ്പെടുത്തുന്ന അല്ലെങ്കിൽ അവയെ പരിവർത്തിപ്പിക്കുന്ന പുതുവിതാനമായി സൈബറിടം മാറുന്നതിന്റെ താത്പര്യമാണ് സ്ത്രീകളുടെ വിവിധമേഖലകളിലുള്ള അടയാളപ്പെടലുകളിൽനിന്നു മനസ്സിലാക്കാനാവുക.

അച്ചടിമാധ്യമങ്ങൾ സൃഷ്ടിച്ച അകലം സാമൂഹികമാധ്യമങ്ങൾ റദ്ദു ചെയ്യുന്നുണ്ട്. (സാമൂഹികമാധ്യമങ്ങൾ ഉപയോഗിക്കുന്ന വർഗങ്ങളുടെ

സാമ്പത്തിക സാമൂഹിക അഭിരുചികളുടെ സ്വഭാവം ഇതോടൊപ്പം ചർച്ച ചെയ്യേണ്ടവ തന്നെയാണ്). സ്വത്വത്തിന്റെ ബഹുലതകളും ചിതറലുകളും സൈബറിടത്തിലെ വലിയസാധ്യതയായിട്ടാണ് സൈബറിടത്തിന്റെ സാമുദായികശാസ്ത്രത്തെക്കുറിച്ച് പഠിച്ചിട്ടുള്ള ഷെറി തർക്കിൽ വിലയിരുത്തുന്നത്. എന്താണെനിക്കു വേണ്ടത്? ഞാനാരാണ്? എന്തില്ലാത്തതിനാലാണ് ഞാൻ അസ്വസ്ഥയായിരിക്കുന്നത്?[11] എന്നീ ചോദ്യങ്ങളിലൂടെ നിരന്തരം അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ടാണ് സൈബറിടത്തിലേക്ക് വ്യക്തി പ്രവേശിക്കുന്നതും യാത്രചെയ്യുന്നതും. സാമൂഹികജീവിതത്തിൽ സാക്ഷാത്കരിക്കപ്പെടാത്ത തൃഷ്ണകളുടെയും ആരായലുകളുടെയും വ്യാപനമാണ് എല്ലായർത്ഥത്തിലുമത്.

ന്യൂയോർക്കിലെ തെരുവുകളിൽ സ്ത്രീകൾക്കുനേരെ നഗ്നതാപ്രദർശനം നടത്തിയ പുരുഷന്മാർക്കുനേരെ സ്ത്രീവാദികൾ നടത്തിയത് രസകരമായൊരു ഇടപെടലാണ്. നഗ്നതാപ്രദർശനം നടത്തിയവരെ അടിക്കുകയല്ല അവർ ചെയ്തത് മറിച്ച് അവരുടെ ഫോട്ടോ തങ്ങളുടെ സെൽഫോണിൽ പകർത്തി ഇന്റർനെറ്റിൽ അപ്‌ലോഡ് ചെയ്യുകയാണ്. ‘If you can’t slap him, snap him’ എന്നായിരുന്നു ആ വെബ്സൈറ്റിന്റെ ടാഗ് ലൈൻ. കുറച്ചു നാളുകൾക്കുമുമ്പ് കേരളത്തിലും നാം ഇതുകണ്ടു, ട്രെയിനിൽ തനിക്കു നേരെ നഗ്നതാപ്രദർശനം നടത്തിയവന്റെ വീഡിയോ എടുത്ത് ഒരു വിദ്യാർഥിനി ഫെയ്സ്ബുക്കിൽ അപ്‌ലോഡ് ചെയ്തത് ശ്രദ്ധേയമായിരുന്നു. പ്രതിഷേധത്തിന്റെ മാർഗമാണ് ചുരുക്കം ചില സ്ത്രീകൾക്കെങ്കിലും ഇത്തരം ഇടപെടലുകൾ. പ്രതിരോധത്തിന്റെ പ്രയോഗസാധ്യതയായാണ് സ്ത്രീവാദ ചിന്തകർ ഇതിനെ കാണുന്നത്. സൈബർ ഫെമിനിസ്റ്റ് ചിന്തകളുടെ തുടർച്ചതന്നെയാണ് ഇത്തരം പ്രവർത്തികളുടെ അടിസ്ഥാനം. ഇന്റർനെറ്റിന്റെ യഥാർത്ഥസാധ്യത മനസ്സിലാക്കിയ സ്ത്രീകൾ തങ്ങളുടെ ജീവിതത്തിന്റെ ഭൗതികസാധ്യതകളെ തിരിച്ചറിയുകയും ലിംഗപദവിയുടെയും അധികാര ശ്രേണിയുടെയും ജാതിയുടെയുമെല്ലാം കെട്ടുപാടുകളെ പൊട്ടിച്ചെറിയുകയോ തകർക്കുകയോ ചെയ്യുന്നുണ്ട്.

കേരളത്തിന്റെ രാഷ്ട്രീയ പൊതുമണ്ഡലത്തിലേക്ക് തന്റെ ഫേസ്ബുക്ക് പോസ്റ്റിലൂടെ രംഗപ്രവേശംചെയ്ത ദീപ നിശാന്ത് ഇതിനു പ്രകടമായൊരുദാഹരണമാണ്. ഇന്ത്യ മുഴുവൻ ബീഫ് വിഷയത്തിൽ കത്തിനില്ക്കുന്ന കാലത്ത് ഫേസ് ബുക്കിലൂടെ ബീഫ് ഫെസ്റ്റിനെ അനുകൂലിച്ചു സംസാരിച്ച ദീപ സ്ത്രീകൾക്ക് അപൂർവ്വമായിമാത്രം ലഭിക്കുന്ന സ്വീകാര്യത നേടിയെടുക്കുകയാണ് ചെയ്തത്. കേരളത്തിന്റെ പൊതുമണ്ഡലത്തിലേക്കുള്ള പ്രവേശനമാണ് ഫേസ് ബുക്ക് അവർക്കു നല്കിയത്. ഒരു

സാധാരണ സ്ത്രീയ്ക്ക് ഒരിക്കലും പ്രവേശനം ലഭിക്കാത്ത ഇടങ്ങളിലേക്ക് (രാഷ്ട്രീയ ഇടത്തിലേക്കും എഴുത്തിടത്തിലേക്കും) അനായാസം കയറി ചെല്ലാനായി എന്നതാണ് ഇതുകൊണ്ടുണ്ടായ പ്രധാനമാറ്റം. സൈബർ എഴുത്തുകളെക്കുറിച്ച് ആധികാരികമായി പഠനം നടത്തിയ സാഡി പ്ലാന്റ് തന്റെ കൃതിയിൽ ഇതിനെക്കുറിച്ച് പറയുന്നത് ശ്രദ്ധേയമാണ്[12] 'സൈബറിടം അവരുടെ കാഴ്ചപ്പാടിൽ വിമോചനത്തിന്റെ ഇടമാണ്, മാത്രമല്ല സൈബർ സാങ്കേതികതക്ക് സ്ത്രീകളുടെ ജീവിതത്തെ രൂപാന്തരീകരിക്കാനുള്ള ശേഷിയുണ്ട്. ഇതിനുകാരണമായി അവർ മനസ്സിലാക്കുന്നത് ഇന്റർനെറ്റിന്റെ പാഠസ്വഭാവമാണ്. 'ഈ പാഠസ്വഭാവം സ്ത്രീകളെ ആകർഷിക്കുന്നതായാണ് കാണാനാവുന്നത്'. തങ്ങളുടെ സ്വകാര്യ ഇടങ്ങളിലിരുന്ന് തങ്ങൾക്കിഷ്ടമുള്ളത് എഴുതാനാവുന്നത് സ്ത്രീകളെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം ഏറെ അനുകൂലമായ ഒരു ഘടകമാണ്. സൈബർ സാങ്കേതികതയുടെ ഈ ഒരു തലം സ്ത്രീ എഴുത്തുകാർ ധാരാളം ഉപയോഗിക്കുന്നുണ്ട്. ഒരുപക്ഷേ, അച്ചടി മാധ്യമം എന്തെല്ലാം കാര്യങ്ങൾ കൊണ്ടാണോ സ്ത്രീകളെ അകറ്റി നിർത്തിയത് സൈബർ മാധ്യമങ്ങൾ ആ കാര്യങ്ങൾക്ക് മാറ്റംകൊണ്ടുവരുന്നുണ്ട്. ഫേസ്ബുക്ക് സ്റ്റാറ്റസ് കൊണ്ട് ജീവിതത്തിന്റെ സ്റ്റാറ്റസ് മാറ്റാനായി എന്നത് സൈബറിടം സ്ത്രീയ്ക്കു നല്കുന്ന പ്രതിരോധ പ്രതലങ്ങളെയാണ് സൂചിപ്പിക്കുന്നത്. 'രണ്ടരലക്ഷത്തിലേറെ വായനക്കാർ ഫേസ്ബുക്കിലുള്ള ദീപ രാഷ്ട്രീയം പറയുമ്പോൾ ഇവർ അസ്വസ്ഥരാവുന്നത് ദീപയുടെ വാക്കുകൾ ഫലപ്രദമാകുന്നതുകൊണ്ടാണ്.' എന്ന് ഇതേക്കുറിച്ച് രാഷ്ട്രീയപ്രവർത്തകയും എഴുത്തുകാരിയുമായ സുജ സൂസൻ ജോർജ് അവരുടെ ഫെയ്സ്ബുക്കിൽ എഴുതുന്നുണ്ട്. ഫേസ്ബുക്ക് എഴുത്തിലൂടെ എഴുത്തിൽ സജീവമായ ദീപ നിശാന്ത് എഴുത്തിന്റെ പാരമ്പര്യവഴി തിരിച്ചുപിടിച്ചത് സാഹിത്യമൂല്യത്തെ പ്രതിയുള്ള മൂല്യവിചാരണകൾക്കുനടുവിൽ തന്നെയാണ്. ഈ കാലഘട്ടത്തിൽതന്നെ അവരുടെ രണ്ടുപുസ്തകങ്ങൾ അച്ചടിച്ചുവരികയും വലിയ തോതിൽ വിറ്റഴിയുകയും ചെയ്തു. പലപ്പോഴും അധികാര സ്ഥാനികളായ മുൻനിര എഴുത്തുകാർ ടോയ്‌ലെറ്റ് സാഹിത്യം എന്നു പരിഹസിച്ച എഴുത്ത് ശൈലിയിലൂടെ ദീപ മുന്നോട്ടുവെച്ച ചോദ്യം ഏറെ ഗൗരവമുള്ളതാണ്. എഴുത്ത് ആരുടെ കുത്തകയാണ് എന്നതുതന്നെയാണ് ആ ചോദ്യം.

സാമ്പ്രദായിക മാധ്യമങ്ങളുടെ അധികാര ശ്രേണീകരണങ്ങളോട് കലഹിച്ച എഴുത്തുകാരികൾ തങ്ങളുടെ ആവിഷ്കാരത്തിന് പുതിയൊരിടം കണ്ടെത്തുകയായിരുന്നു. മാത്രമല്ല, ഈ എഴുത്ത് അവരെ കൂടുതൽ സ്വതന്ത്രരും നിർഭയരുമാക്കി. ഒരു പക്ഷേ സ്ത്രീകൾ ഈ എഴുത്തു മാധ്യമത്തെ ഒരു മാധ്യമമായി പോലുമല്ല പരിഗണിച്ചത് മറിച്ച് അവരുടെ

സുഹൃത്തോ സന്തതസഹചാരിയോ ആയിരുന്ന അത്. തുറന്നെഴുത്തി നുള്ള ഇടം വികസിപ്പിച്ച ഇവർ നാളതുവരെ പലപ്പോഴും ബുദ്ധിജീവി യായി നടിക്കുന്ന ആണധികാരത്തിന്റെ പലതലത്തിലുള്ള എഡിറ്റിങ്ങു കളിൽ നിന്നുകൂടിയാണ് വിമോചനം സാധ്യമാക്കിയത്.

കുറിപ്പുകൾ

1. Jessie, Daniels,Cyber Racism: White Supremacy Online and the New Attack on Civil Rights, Rowman and Littlefield, Newyork, 2009.
2. Donna,Haraway,A Manifesto for Cyborgs: Science,Technology and Socialist Feminism in the 1980's, 1985, Socialist Review 80:65-108.
3. ടി.ടി. ശ്രീകുമാർ, മൂലധനത്തെ ലോകംഎന്തുചെയ്യും?, മാതൃഭൂമി ആഴ്ചപ്പതിപ്പ്, ഓഗസ്റ്റ് 6-12, 2017, പേജ്-61.
4. Sadi, Plant,Zeroes and Ones: Digital Women and New Techno Culture, London, Fourth Estate, 1997, p-23.
5. Sandra, Harding, Science and Technology, Philomena Essed, David Theo Goldgerg and Andrey kobuyashi (Edi), A Companion to Gender Studies, Blackwell, UK, 2009, p-145
6. Jessie Danieals, Karen Gregary, Tressie McMillon Cottom (Ed)Digital Sociology in every day life, Plicy Press, Uk.2017, p-126-
7. ജി. ഉഷാകുമാരി, ഉടൽ ഒരു നെയ്ത്ത്, എസ്.പി.സി.എസ്., കോട്ടയം, 2013, പേജ്-41.
8. Turkle,S., Life on the Screen: Identity in the age of the Internet, Secker and warburg, London, 1995, p-268.
9. ഫെയ്സ് ബുക്കിലെ പോസ്റ്റ് കാണുക.രേഖാരാജ്, 2 6ജൂലൈ, 5.2 പി .എം
10. ഫെയ്സ് ബുക്കിലെ പോസ്റ്റ് കാണുക.മൈന ഉമൈബാൻ, 23ജൂൺ, 2016
11. Shery Turkle,Cyberspace and Identity,Contemporary Sociology,Vol.28,No.6, 1999 p-647.
12. Sadi, Plant, Zeroes and Ones: Digital Women and New Techno Culture, London, Fourth Estate, 1997, p-23.
13. ഫെയ്സ് ബുക്കിലെ പോസ്റ്റ് കാണുക. Suja Susan George, july 22, 7.00 p m .